

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา มีบทบาทในการพัฒนา เด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นผู้มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตนเอง ครอบครัว และบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมุ่งเน้นพัฒนาเด็กเยาวชนที่มีความรู้ที่เพียงพอ รู้จักคิด รู้จักนำพหุความรู้ มีประสบการณ์ด้วยตนเอง รู้จักปรับตัว รู้จักแก้ปัญหา รู้จักพัฒนาตลอดจนมีทักษะในการทำงาน มีค่านิยมที่ดีงามและส่งเสริมความสามารถความอดทนของแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ หลักสูตรจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาที่ต้องมีส่วนช่วย และเอื้ออำนวยให้บังเกิดผลดังกล่าว ถึงแม้ว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีลักษณะที่มุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ มากมาย โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเนื้อหาสาระไว้มากส่วนใหญ่เป็นหลักการ และทฤษฎี โดยทั่วไปประสงค์จะให้นักเรียนทั่วประเทศได้เรียนรู้อันระดับเดียวกันทั้งหมด ด้วยลักษณะเช่นนี้จึงเป็นเหตุให้กระบวนการเรียนการสอน มุ่งเน้นเนื้อหาสาระที่เป็นทฤษฎีเป็นสำคัญ การเรียนของนักเรียนจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสอดคล้องกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นน้อยมาก การศึกษาจึงไม่มีความเด่นชัดในการพัฒนาเยาวชนที่มีคุณภาพสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ชาติบ้านเมืองและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติตามแผนพัฒนาประเทศของรัฐ (พะยอม แก้วกำเนิด, 2533)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีจุดเริ่มต้นอยู่ที่บ้าน จะต้องได้รับการทะนุถนอมได้รับความรัก ความอบอุ่น การอบรมสั่งสอนขัดเกลา จนสามารถประกอบอาชีพได้ สร้างครอบครัวของตนเอง ด้วยจิตสำนึกที่ดีงาม ความรับผิดชอบและดำรงตนได้เป็นอย่างดี มีโลกทัศน์ที่เปิดกว้างและมีความสุขสงบสุขอันมั่นคงของชีวิต อาจกล่าวได้ว่า ตลอดวัฏจักรชีวิตของแต่ละคน พ่อแม่ ลูกและสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต (งามจิตร จารุพันธ์, 2536) ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่สำคัญของเด็กให้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามในการหล่อหลอมเด็กให้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นสมาชิกที่ดี และเป็นกำลังสำคัญของสังคม ฉะนั้นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งของชีวิตเด็กอยู่ที่ครอบครัว

(โรสกา ซบิลมันน์, 2535) คนที่สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จำเป็นต้องรู้จักการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในสังคมโดยเฉพาะสังคมเมือง มีการรับเอาความเจริญ วัฒนธรรม วิทยาการ และเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมในอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย และรวดเร็วเช่นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ทั้งในด้านสภาพครอบครัว และปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ

การเปลี่ยนแปลงของสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ด้วยกัน โดยเริ่มที่ครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยสังคมแรกของทุกคน สำหรับสังคมกรุงเทพมหานครเปลี่ยนแปลงเห็นได้ชัดเจนและรวดเร็วกว่าสังคมชนบท เนื่องจากมีปัจจัยเอื้ออำนวยหลาย ๆ ประการ ไม่ว่าจะเป็นระบบ การสื่อสาร การคมนาคมที่ทันสมัย โอกาสทางการศึกษา หรือข้อได้เปรียบในฐานะที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านสาธารณูปโภค ทางด้านธุรกิจจากความเจริญต่าง ๆ ที่ผ่านมามาทำให้กรุงเทพมหานครเติบโตจนไร้ขอบเขต และสร้างปัญหาที่ติดตามมา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในเมืองทั้งสิ้นปัญหาของคนกรุงเทพฯ เกิดขึ้นในทุกระดับ ทุกมิติ ตั้งแต่ความสัมพันธ์ในครอบครัว การเดินทาง การทำมาหากิน การใช้พลังงานเป็นสิ่งที่พัวพันกันจนดูเหมือนว่าไร้ทางออก (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2537)

โรสกา สุภาพงษ์ กล่าวถึงปัญหาของกรุงเทพฯ ว่า มีสาเหตุมาจากวิถีชีวิตของคนเป็นสำคัญในปัจจุบันทรัพยากรในประเทศรวมทั้งทรัพยากรมนุษย์ถูกประเมินเป็นตัวเงิน ส่งผลให้คนในเมืองขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่มีเวลาให้แก่กัน ความสัมพันธ์ในครอบครัว และชุมชนน้อยลงไป คนไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ควรหันกลับมาดูรากฐานของวัฒนธรรมไทย ซึ่งตั้งอยู่บนความเมตตาเป็นสำคัญและเริ่มต้นจากความรักความอบอุ่นในครอบครัวก่อน ให้สมาชิกในครอบครัวได้สัมผัสกับความรู้สึกที่ดีงามอันนี้และเผื่อแผ่ต่อไปสู่คนรอบข้างในสังคม (โรสกา สุภาพงษ์, 2537)

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "ครอบครัวและเยาวชนไทยในปัจจุบัน" สรุปก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว กำลังเปลี่ยนแปลงไปในบางส่วนของสังคม เช่น บทบาทหน้าที่ในครอบครัวของพ่อแม่และสมาชิกต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงเรื่องนี้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อสวัสดิการและสวัสดิภาพของสมาชิกในครอบครัว สภาพความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้กำลังเกิดขึ้นในสังคมเมืองและเริ่มเข้าสู่ชนบทของไทย (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2536) จาก การวิจัย เรื่อง "การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อในเด็ก และเยาวชนย่านชุมชนแออัด : กรณี

ศึกษาเฉพาะกรุงเทพมหานคร" พบว่า เด็กและเยาวชนที่ติดสารเสพติดส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีปัญหา และปัญหาส่วนใหญ่ที่เผชิญจะเป็นปัญหาครอบครัว (โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ, 2533) และจากการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพแวดล้อมทางครอบครัวของผู้ป่วยจิตเวชวัยรุ่น" พบว่า เด็กวัยรุ่นที่ป่วยเป็นโรคจิต ส่วนมากมีปัญหามาเรื่องของ บิดา มารดาที่ไม่มีเวลาเอาใจใส่บุตรมากที่สุด (นวัธย์ กัมพลาศิริ, 2524) จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นเครื่องยืนยันชัดว่า หากสัมพันธภาพภายในครอบครัวไม่ราบรื่น สมาชิกในครอบครัวไม่ปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บิดา มารดาและบุตรมีได้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องแล้ว จะทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมาอย่างแน่นอน

จากสภาพดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ ระบบครอบครัวว่าเป็นสถาบัน พื้นฐานที่มีอิทธิพลอย่างมาก ต่อการจัดเกล้าเด็ก เพื่อให้สมาชิกของสังคมมีแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังไว้เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้ระบุแนวทางการพัฒนาสถาบันครอบครัวในส่วนที่ 4 คือส่วนที่เป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม พอที่จะสรุปได้ว่า ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรสเกณี ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยหนึ่ง คือ ความไม่มั่นคงของสถาบันครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535) ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดพฤติกรรมแปรปรวน และเกิดเป็นปัญหาสังคมเมืองที่มีความเจริญ คือ ขาดความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแล ถูกทอดทิ้ง สุขภาพไม่ดี ขาดโภชนาการที่ดี (อุณา นพคุณ, 2532) นอกจากนี้ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ขาดความพอดีอาจทำให้เกิดผลร้ายต่อเด็ก ทำให้ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ และกลายเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและเป็นปัญหามาสังคมในที่สุด

ปัญหามารดาครอบครัวนอกจาก เรื่องการอบรมเลี้ยงดูแล้วยังมีปัญหาการบริโภคสินค้าและบริการที่มีผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ สุขภาพอนามัยซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหามารดาผู้บริโภคในฐานะผู้ใช้สินค้าเนื่องมาจาก การขาดข้อมูลข่าวสารมีนิสัยการซื้อที่ประมาทระวังของผู้บริโภค (ยอดยิ่ง คงทอง, 2524) และปัญหาการบริโภคที่มุ่งเพียงกินความจำเป็นของเด็กนักเรียน จากการศึกษาของ อุบลศรี เขียวสกุล และดวงเดือน อินทร (2523) ในเรื่อง "ความนิยมอาหารเด็กสำเร็จรูป" พบว่า เด็กวัยนี้ชอบอาหารแห้งกรอบบรรจุซองใช้รับประทานเป็นอาหารขบเคี้ยวซึ่งมีราคาแพง มีการโฆษณามากเป็น

ปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยเกินความจำเป็น และไม่ค่อยมีประโยชน์ ภาวดี เต็มเจริญ (2528) ท้าการวิจัย เรื่อง "ภาวะโภชนาการ และนิสัยการบริโภคอาหารเข้าของ นักเรียนประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" พบว่า นักเรียนร้อยละ 35 มีนิสัยการบริโภคอาหารเข้าไม่เหมาะสม คือ รับประทานอาหารเช้าเป็นบางวัน หรือไม่รับประทานเลย หลังงานที่ได้รับจากอาหารเข้าส่วนใหญ่มีปริมาณ และคุณภาพไม่เหมาะสม และจากการวิจัยของ อรพรรณ พงศ์พุทธชาติ (2534) เกี่ยวกับเรื่อง "สำนิมการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" พบว่า สำนิมเกี่ยวกับการบริโภค อาหารของ นักเรียนอยู่ในระดับสูง เรื่องการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ การหลีกเลี่ยงอาหารที่มีสารปนเปื้อน สารพิษ สุขนิสัยในการรับประทานอาหารเช้า และการเลือกอาหารที่มีประโยชน์ แต่ก็พบว่านักเรียนมี สำนิมการบริโภคในด้านลบอยู่มาก เช่น การรับประทานอาหารสำเร็จรูปที่บรรจุห่อหรือกล่อง

ปัญหาเกี่ยวกับการบริโภคของชุมชนเมืองที่สาาคัญได้แก่

ก. ปัญหาความไม่ปลอดภัยจากการบริโภค เช่น อาหารที่มีพิษจากจุลินทรีย์โลหะเป็นพิษในอาหาร หรือการใช้สารเคมีบางชนิดผสมอาหาร

ข. ปัญหาความไม่ปลอดภัยจากการใช้ยา การรู้จักรักษาตนในยามเจ็บไข้เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น ผู้บริโภคต้องมีความรู้เรื่องยาบ้างเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่จะเกิดขึ้น

ค. ปัญหาความไม่ปลอดภัยจากการใช้เครื่องไฟฟ้าต่างๆ ซึ่งมีบทบาทสาาคัญในวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเมืองทั้งในด้าน การให้ความบันเทิง และเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน (เทียนฉาย กิระนันท์และคณะ, 2525)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหาชีวิต และสังคม ปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตที่ดี มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนามัย ประชากร การเมืองการปกครอง สังคม ศาสนาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การติดต่อสื่อสาร ฯ(กรมวิชาการ, 2526)

สุนน อมรวิวัฒน์ (2526) ได้อธิบายถึง ขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งครอบคลุมเรื่องใหญ่ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาและความต้องการของชีวิตคนไทย ได้แก่เรื่อง สุขภาพอนามัย การป้องกัน และการรักษาโรค ปัญหาความยากจน การขาดความรู้พื้นฐานในการทํานานาหากิน การใช้จ่ายและการเก็บออม รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติและปลอดภัย

2. การเรียนรู้เรื่องเมืองไทยให้เข้าใจและเห็นคุณค่า ของวัฒนธรรม ศาสนา การปกครอง การเมือง และสังคมไทย

3. การปรับตัวของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์และธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ

4. กระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม ซึ่งรวมถึงความรู้ทักษะและแนวปฏิบัติที่ เน้นให้ผู้เรียนสามารถดำรงและดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข

วัตถุประสงค์ทั่วไปของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่ระบุเป็นจุดมุ่งหมายทั่วไปจะ เน้นเรื่องใกล้ตัว และ เรื่องที่เป็นปัญหาปัจจุบัน คือ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย การขาดความรู้ พื้นฐานที่จะสามารถจะดำรงชีวิตที่ดี การปรับตนเองเพื่อให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยี ไม่ สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และมีประสิทธิภาพ การขาดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและ ทางสังคม (วารี นิระจิตร์, 2530)

จากการวิจัยของธารง ฐัทพ์ (2521) เรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ในหน่วยที่ 1-8" พบว่า เนื้อหาที่ สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร สามารถนำไปใช้ได้เลยไม่มี เนื้อหาที่ต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขบ้างคือ เรื่อง ตัวเรา พืช สัตว์ ชีวิตในบ้าน สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ชาติไทย การทํานาหากิน จักรวาลและอวกาศ ชาวเหตุการณ์และวันสำคัญ และเนื้อหาที่ต้อง ปรับปรุงอย่างมากก่อนนำไปใช้ คือเรื่อง ชีวิตในบ้าน โรงเรียนของเรา การทํานาหากิน ความร้อน แสง แแรง ชาวเหตุการณ์และวันสำคัญ

ส่วนเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้เรียน จากผล การวิจัยของ อุษา ขำประยูร (2524) พบว่า เนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่มีความ สำคัญมากคือเรื่อง บ้านที่น่าอยู่ ได้แก่ การช่วยเหลือครอบครัว การเลือกของใช้ของเล่น โรค ติดต่อในเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประพันธ์ พรหมมณี (2526) ได้ศึกษาเนื้อหาในกลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น พบว่า เนื้อหาที่มี ความจำเป็นมากที่สุดได้แก่เรื่อง ความสะอาดของร่างกาย เครื่องใช้ภายในบ้าน การเลือกซื้อ อาหารที่มีประโยชน์ และถูกสุขลักษณะ การใช้ยาสามัญประจำบ้าน การปฐมพยาบาล การใช้ส้วม ที่ถูกสุขลักษณะ ฯลฯ

กรมวิชาการ (2532) ได้รวบรวมศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ไว้ประมาณ 153 เรื่อง สำหรับส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเนื้อหา พอสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรและโครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจสังคมและท้องถิ่น ความลึกลับยอก และหลักการที่กำหนดไว้สูงเกินไป และไม่ชัดเจน นักเรียนนำไปปฏิบัติได้น้อย

2. เนื้อหามากและยาวเกินไป ไม่เหมาะสมกับอัตราเวลาเรียน วิชาและวุฒิภาวะของนักเรียน การจัดลำดับเนื้อหาสับสนไม่เรียงตามแผนการสอน

3. สมรรถภาพของนักเรียน จากการประเมิน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม

จากการวิจัยของ บริษัท ศรีอนันต์ (2534) เรื่อง "ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหา กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กับความต้องการของสังคมไทยในช่วงปี พ.ศ. 2521 - 2532" พบว่าเนื้อหาที่ไม่สัมพันธ์กับความต้องการของสังคมไทย ในหน่วยที่ 2 เรื่องชีวิตในบ้าน ได้แก่

1. ความสมดุลย์ของรายรับรายจ่ายในครอบครัว
2. ที่อยู่อาศัย
3. ลักษณะของครอบครัวที่อยู่ดีมีสุข
4. การให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก
5. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว
6. หน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัว
7. มารยาทภายในบ้าน
8. ลักษณะครอบครัวที่ดีและสมบูรณ์
9. อิทธิพลของครอบครัวที่มีผลต่อสังคม
10. การช่วยให้สังคมดีขึ้น

และมีข้อเสนอแนะว่า

1. ในการพัฒนาหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาควรจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตของคนในสังคม ความเหมาะสมกับวัยของเด็ก เพื่อให้เนื้อหา มีค่าสำหรับผู้เรียน
2. การเลือกเนื้อหาควรจะเป็นที่ความต้องการของผู้เรียน มีความสำคัญกับการดำรงชีวิตประจำวัน จะทำให้เนื้อหาที่เด็กได้เรียนนำไปเป็นประโยชน์

การกำหนดเนื้อหา ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดเนื้อหาต่าง ๆ เช่น ภูมิภาคของผู้เรียน ความต้องการของผู้เรียน หรือเป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาต่อ และอาจจะเป็นเนื้อหาที่จำเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตในอนาคต ดังนั้นความต้องการของสังคมจึงเป็นปัจจัยเพียงตัวหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดแนวทางการสร้างเนื้อหาซึ่งสอดคล้องกับ บันลือ พลกษะวัน (2524) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรประถมศึกษาต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสนใจของตัวผู้เรียน ความเหมาะสมกับวัย
2. ความต้องการของสังคมปัจจุบัน
3. ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเรียนสูงต่อไป
4. แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงในอนาคต และสอดคล้องกับวิสัย ทัศน์ใหญ่ (2526) ซึ่ง

กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรควรคำนึงถึงสภาพปัจจุบันและอนาคต ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนความรู้พื้นฐานที่นักเรียนจะนำไปใช้ต่อไป

จากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดเนื้อหาวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สรุปได้ว่าเกี่ยวข้องกับตัวเรา หรือชีวิตของเราเอง นับตั้งแต่เกิดมา การได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่ที่มีชีวิตรอดอยู่ได้ ทำให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียน ประกอบอาชีพ และมีครอบครัว เราต้องเผชิญกับสถานการณ์ ต่อสู้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น มนุษย์เราจึงอาศัยการเรียนรู้ และสังมประสบการณ์ เพื่อมาใช้เป็นแนวทางการดำรงชีวิตของตน และผู้ที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนถือเป็นสถาบันที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิต สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมผู้เรียนจะต้องรู้จักเผชิญและแก้ปัญหาได้ โดยอาศัย สติปัญญา ความรู้ประสบการณ์ และคุณธรรมเพื่อสร้าง และพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคม ให้เจริญก้าวหน้าไปสู่จุดหมายที่ตนต้องการ จึงจัดมวลประสบการณ์พื้นฐานที่จำเป็น และสามารถเกื้อกูลให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตของตนเอง ธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมทั้งทางสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเอง ครอบครัว และมีความคิด สติปัญญา ค่านิยม สามารถดำรงชีวิต แก้ปัญหาและปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นและสู่จุดหมายปลายทางอันชอบธรรม (กรมวิชาการ, 2534)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ได้กำหนดเนื้อหา มวลประสบการณ์ไว้ทั้งหมด 11 หน่วย สำหรับ หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเจริญเติบโตที่มีคุณภาพของเด็ก จากรายงานการวิจัยสรุปตรงกันว่า สถาบันครอบครัว

คือ ดันเหตุใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตที่มีคุณภาพของเด็ก และเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กมี ปัญหาทั้ง ปัญหาทางด้านสุขภาพ การเรียนรู้ อารมณ์ การปรับตัวและความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว และมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก เรื่องการอบรมเลี้ยงดู ของอริสโตเติล ที่กล่าวว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้น "ครอบครัวจึงเหมาะที่จะเป็นที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก" เพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะรองรับ สังคมอยู่ (คณาจารย์ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524)

จึงกล่าวได้อย่างชัดเจนว่า การเจริญเติบโตของเด็กขึ้นอยู่กับปัจจัยด้าน สภาพแวดล้อม ที่ดี และด้านครอบครัวที่ดี ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรในส่วนของ เนื้อหากลุ่ม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน เพราะเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวข้องกับการดำรง ชีวิตที่นักเรียน สามารถนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน อาจเป็นเนื้อหาพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในอนาคตและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และเป็นที่ต้องการของสังคม ปัจจุบันกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางความเจริญมีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาเทคโนโลยี และวิทยาการต่าง ๆ ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ทั้งในด้านธุรกิจ การสื่อสาร และสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้าน เพื่อตอบสนองความต้องการความสะดวกสบาย ความคล่องแคล่วรวดเร็ว หลายอย่างกลับกลายมาเป็นตัวเร่งเร้าให้มนุษย์เร่งผลิต และบริโภคจน ทำให้มนุษย์เหลือเวลาน้อยสำหรับการดูแลเอาใจใส่ครอบครัว คือ มีค่านิยมทางวัตถุสูงความรุนแรง ในครอบครัว ขาดความรักความอบอุ่น และหลงคิดได้ง่ายซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กอย่างมากตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura, 1977) ซึ่งมีพื้นฐานจากผลของการเลียนแบบ (Imitation) เชื่อว่า บุคลิกภาพของคนเราพัฒนาขึ้นมาไม่เพียงแต่การเรียนรู้โดยตรง แต่รวมทั้งการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นติดตามมา สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้เหมาะสมกับ สภาพของชุมชนเมืองในกรุงเทพมหานครเพราะความสำคัญของชีวิตครอบครัว คือพื้นฐานที่หล่อหลอม กล่อมเกลา สร้างสรรค์สมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มี chops ล่อยให้ เป็นไปตามธรรมชาติ แต่ต้องการความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดเจตคติที่ดี สร้างความรับผิดชอบ อันนำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวและมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนย่อมเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนตระหนักในตนเองว่าตน คือ สมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งในครอบครัว และเป็นบุคคลที่สามารถสร้างชีวิตครอบครัวได้ด้วยความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้องอันนำไปสู่การมีชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชนเมืองในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และใช้พื้นที่ชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร
 2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย
 - 2.1 ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานมีจำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน ราชินีบวร วัดอมรินทราราม วัดใหม่ช่องลม พุทธยุดบดินทร์ และวัดเวตวันธรรมาวาส
 - 2.2 ประชากรที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2538 โรงเรียนพญาไท จำนวน 40 คน
3. หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย
 - 3.1 เอกสารหลักสูตร
 - 3.1.1 หลักการ
 - 3.1.2 จุดประสงค์ทั่วไป
 - 3.1.3 เนื้อหาสาระ
 - 3.1.4 อัตราเวลาเรียน
 - 3.1.5 การเรียนการสอน
 - 3.1.6 การวัดผลประเมินผล
 - 3.2 เอกสารประกอบหลักสูตร
 - 3.2.1 กำหนดการสอน
 - 3.2.2 แผนการสอนรายคาบ จำนวน 12 แผน
 - 3.2.3 บัตรงาน
 - 3.2.4 ใบความรู้

3.2.5 แบบประเมินผลการเรียน

3.2.6 สื่อยี่และวัสดุอื่น ๆ

4. ขอบเขตของเนื้อหา ปิดตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง

4.1 ครอบครั้ว

4.2 เศรษฐกิจภายในครอบครั้ว

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการทดลองใช้หลักสูตรในเวลารอบคืดตามตารางสอน ของชั้นเรียนจึงมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ซึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา 2521 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน กำหนดไว้ 42 คาบ และทางโรงเรียนได้ให้เวลาตามหลักสูตร จึงต้องแบ่งเวลาในการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียนไว้ 6 คาบ จึงเหลือเวลาในการสอน 36 คาบ ใช้แผนการสอน จำนวน 12 แผน ซึ่งในความเป็นจริงหลักสูตรนี้จะต้องมีแผนการสอน ทั้งหมด 14 แผน จึงจะครบตามเวลาของหลักสูตรกำหนด

2. การวิจัยนี้มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ผลการวิจัยจึงเป็นเพียงได้เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ที่ผ่านการประเมินว่าสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งในความเป็นจริงจะต้องนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้อีกครั้ง เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตร และปรับปรุงแก้ไขให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อสรุปและประเด็นความรู้ที่สำคัญ จะได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุมเนื้อหาเท่านั้น

2. ผลการวิจัยนี้ จะไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่อง เพศ ภูมิหลัง ฐานะทาง ครอบครั้วและประสบการณ์เดิมของนักเรียนที่ผู้วิจัยนำ เนื้อหาหน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ของหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้

คำจำกัดความที่เข้าในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยอยู่บนพื้นฐานของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในที่นี้หมายถึง การปรับหลักสูตร หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนดังนี้ คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำไปกำหนด หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระของวิชา อัตราเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล แล้วนำเอกสารหลักสูตรที่พัฒนาและปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ และประเมินการใช้หลักสูตร สรุปผลและปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ขยายผลต่อไป

หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน หมายถึง เนื้อหาหน่วยที่ 2 ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนเมืองในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย เรื่อง ลักษณะของครอบครัวที่ดีมีความสุข ความสัมพันธ์และการปรับตัว หน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัวที่ดี มารยาทที่ควรปฏิบัติภายในบ้าน การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และอิทธิพลที่ครอบครัวมีต่อสังคม การใช้จ่ายอย่างสมฐานะ การเลือกซื้อและการใช้สินค้าอย่างประหยัด อุบัติภัยที่เกิดภายในบ้าน โดยยึดหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 เป็นแนวทางหลัก

ชุมชนเมือง หมายถึง แหล่งที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนเป็นจำนวนมาก ๆ เป็นศูนย์กลางของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษาอุตสาหกรรม และความทันสมัยต่าง ๆ โดยจะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ด้านประชากร เป็นแหล่งชุมชนประชากรที่มีขนาดใหญ่ มีความหนาแน่นสูง และมีลักษณะหลากหลายต่างแบบกันทั้งด้านเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม
2. ด้านการประกอบอาชีพ ประชากรจะมีอาชีพเกี่ยวกับ การค้า พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ซึ่งต้องการคนที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะอย่าง
3. ด้านบริการพื้นฐาน ต้องจัดให้มีบริการ เพื่อตอบสนองต่อกิจกรรมอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน บริการเหล่านี้ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคม การสื่อสาร บริการทางการศึกษา และบริการทางสุขภาพ ในที่นี้หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนเมืองกรุงเทพมหานคร หมายถึง หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของชุมชนเมือง เขตกรุงเทพมหานคร ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน โดยยึดแนวทางในการปรับเนื้อหาจาก หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ประกอบด้วย เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร

เอกสารหลักสูตร หมายถึง เอกสารข้อกำหนดเกี่ยวกับมวลประสบการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยปรับจากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการสำหรับเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองไปบนทางที่ต้องการ ในการวิจัยนี้ หมายถึง เอกสารหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย หลักการ จุดประสงค์ทั่วไป เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

เอกสารประกอบหลักสูตร หมายถึง เอกสาร สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนตาม หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ในการวิจัยนี้หมายถึง กำหนดการสอน แผนการสอน บัตรงาน ใบความรู้ แบบบันทึกผลการปฏิบัติงาน แบบประเมินผลการเรียน สื่อและวัสดุอื่น ๆ

การประเมินหลักสูตร หมายถึง การตัดสินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นว่ามีความเหมาะสมสามารถนำมาใช้สถานการณ์จริงได้ดีเพียงใด มีส่วนไหนที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร โดยตัดสินจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ และนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ที่มีประสิทธิภาพ

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการหลังจากทดลองใช้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน ที่พัฒนาขึ้นนั้นไปแล้ว โดยประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินตนเอง และความคิดเห็นของนักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองว่าสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ดี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้โรงเรียนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้มีรูปแบบวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลง
2. เป็นตัวอย่างในการปรับ และพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมแต่ละท้องถิ่น ทั้งในด้านของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ
3. ได้หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 ชีวิตในบ้าน สำหรับชุมชนเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปปรับใช้และขยายผลไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ ต่อไป

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย